

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Pro Lukio ry kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksensä valtioneuvoston periaatepäätöksestä, jolla linjataan suomalaisen demokratiapolitiikan tavoitteista 2020-luvulla.

Pro Lukio ry näkee hyvänä, että linjauksissa ja toimenpide-ehdotuksissa tuodaan esille kasvatuksen ja koulutuksen merkitys. Lukiokoulutus on keskeisessä roolissa, kun halutaan lisätä nuorten osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa niin kunnallisella kuin valtion tasolla.

Koulutuksen osalta toimenpiteet jäävät kuitenkin yleiselle aietasolle ja konkreettiset ehdotukset puuttuvat. On tärkeää, että asiat tuodaan nuorten arkeen ja koulutuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota yhteiskunnallisessa toiminnassa tarvittavien taitojen harjoitteluun ja oppimiseen. Tämä on edellytyksenä sille, että nuorten osallisuus vahvistuu suomalaisessa yhteiskunnassa.

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- ***Vaalijärjestelmän uudistaminen***
- ***Vaalien turvallisuuden vahvistaminen***
- ***Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto***

- ***Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen***

On hyvä, että aktiivisuutta edistetään pitkäjänteisesti demokratiakasvatusta kehittämällä. Kuntien nuorisovaltuustotoiminta ja sen kehittäminen on konkreettinen paikka oppia edustuksellisen demokratian taitoja.

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- ***Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.***
- ***Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.***
- ***Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.***
- ***Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.***

"Tuoreen vertailevan tutkimuksen mukaan Suomi ei sijoitu erityisen korkealla osallistuvan demokratian osalta."

Tähän voidaan vaikuttaa systemaattisen demokratiakasvatuksen avulla luomalla nuorille nuorten arjesta nousevia paikkoja harjoittaa taitoja ja tilaa vaikuttaa omassa ympäristössä. Lukioissa aktiivinen opiskelijakuntatoiminta lisää osallisuutta ja antaa nuorille valmiuksia toimia mm. yhteiskunnan eri luottamustehtävissä.

Pro Lukio ry:n mielestä demokratiakasvatusta kouluissa ja erityisesti toisella asteella tukisi se, että äänestysikärajaa laskettaisiin 16 vuoteen.

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- ***Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.***
- ***Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.***

- ***Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.***
- ***Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).***
- ***Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.***
- ***Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa.***
- ***Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.***

On tärkeää avata, mitä ovat osallistumista tukevat valmiudet, jotta niitä voidaan vahvistaa. Valmiuksia vahvistaa esimerkiksi dialogi-, sovittelu- ja konfliktinratkaisutaitojen opetus osana toisen asteen opetusta. Demokratiakasvatuksen lähtökohtana on sekä tietojen että taitojen harjoittelu. Erityisesti taitojen vahvistamiseen tulee kiinnittää huomiota, kun toimenpide-ehdotuksia tuodaan lukioihin.

Jotta demokratiakasvatus toteutuu oppilaitoksissa, laaja-alaista osaamista tulee vahvistaa aineenopettajien koulutuksessa ja opettajien täydennyskoulutusta on tärkeä kehittää toimenpide-ehdotuksen mukaisesti pitkäjänteisesti.

Lisäksi toimenpide-ehdotusten jalkauttamisessa ja kehittämisessä käytännön tasolle tulee huomioida ja hyödyntää lukioiden jo olemassa olevia toimintaverkostoja,

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- ***Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.***
- ***Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.***
- ***Lainsäädäntäprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.***

-

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistumisinstrumenttien valinta osallistumisen eriytymisen vähentämiseksi.*
- *Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.*
- *Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.*

Pro Lukio ry:n mielestä suomalaisessa yhteiskunnassa tulisi tehdä kaikki mahdollinen, jotta keskustelun polarisoituminen ei saisi valtaa Suomessa. Näin esimerkiksi on käynyt Yhdysvalloissa, jossa näkyy kansalaisten jyrkkä jakautuminen kahteen vastakkaiseen leiriin (esim. CNN:n versus Fox newsin kannattajat).

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- *Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.*
- *Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.*
- *Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.*
- *Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.*
- *Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja –tietämyksen vahvistaminen.*
- *Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävän kaupunkikehityksen keskiöön.*

Kulttuurin ja taiteen roolia myös koulujen demokratiakasvatuksessa tulee vahvistaa.

Yhteistyötä taide- ja kulttuurilaitosten kanssa tulee vahvistaa myös opetuksessa sekä huomioida taiteiden (mm. kuvataide, musiikki, teatteri, tanssi) opetuksen merkitys demokratia- ja mediakasvatuksessa.

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- *Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.*
- *Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erilaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.*
- *Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.*
- *Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).*

-

Punkki-Heikkinen Riitta-Mari
Pro Lukio ry